

MEDZINÁRODNÁ MIGRÁCIA AKO ODOZVA NA DISPARITY V SOCIÁLNO-EKONOMICKOM ROZVOJI SVETOVÝCH REGIÓNOV

Miloš ONDRUŠEK¹, Andrej MARKOVIČ²

SUMMARY:

This article is focused on the problematic of international migration and its relation to the crisis management. At the beginning there are some reflections about globalization and its impact to the increasing of disparities in social and economic development as a key factor of migrative moves. The authors' attention is concentrated to the Push and Pull factors theory. Next there are mentioned some myths about the migration. In further text authors describe the causes and the impacts of international migration. Text is focused to the multilevel character of international migration. Next authors depict on selected population projections and the other statistics the real need and the risk of migration processes among the selected world regions. They accent the need of keeping the cultural and social compatibility of the migrants and the major societies in the countries of destination. At the end Authors try to define the relation among the international migration, its causes and impacts and crisis management and migration management.

ÚVOD

Žijeme v dobe globalizujúcej sa svetovej ekonomiky, v dobe stierania časopriestorových obmedzení a závratného napredovania vedecko-technického pokroku. V dobe, keď by sa mohlo zdať, že hranice ľudského poznania dosiahli takmer po bod, kedy je ľudstvo schopné a ochotné, racionalizáciou svojho správania, si zabezpečiť relatívne dôstojný život v dostatku pre všetkých členov ľudskej spoločnosti.

Bohužiaľ napriek vedeckým poznatkom a technologickým, technickým i medicínskym vymoženostiam ľudstvo ešte nedospelo k schopnosti zabezpečiť rovnomerný a trvalo udržateľný rozvoj pre všetky zložky svetového ekonomického systému.

Problém nespočíva v neschopnosti zvládnuť projekt udržateľného rozvoja pre všetkých po technologickej či potravinovej stránke. Problémom je neochota ľudstva jednotne akceptovať globálnu zodpovednosť za svoj budúci rozvoj. Neochota uvážlivo nakladať s prírodnými zdrojmi. Neochota redistribúcie svetového outputu v intenciách zmierňovania regionálnych disparít.

Napriek viditeľným snahám o podporu regionálneho rozvoja, napr. v rámci EÚ, či

v iných regionálnych integračných zoskupeniach, absentuje globálna vízia rozvoja svetového ekonomického priestoru ako celku.

Kľúčový problém je možné vidieť v prílišnej diferenciacii hlavných svetových regiónov, v náhľadoch na základné zjednocujúce činitele sociálnej, ekonomickej i politickej kohézie a v jazykovej rôznorodosti. Trecie plochy svetovej jednoty v náhľade na základné princípy a zásady fungovania ľudskej spoločnosti v globálnej dimenzii sociálno-ekonomického rozvoja je teda možné identifikovať v zásadných kultúrnych, náboženských, jazykových, prírodných, ekonomických a politických rozdieloch najdôležitejších svetových regiónov. V súčasnosti môžeme sledovať konflikt dvoch koncepcií ekonomického rozvoja.

1. Rozvoj podporou najrozvinutejších častí jednotlivých ekonomík na úkor menej konkurencieschopných regiónov. Čo prináša rast regionálnych disparít.
2. Rovnomerný rozvoj všetkých častí ekonomického systému so snahou o zmierňovanie regionálnych rozdielov medzi zaostalými a rozvinutými regiónmi.

¹ Miloš Ondrušek, Ing. PhD., Fakulta špeciálneho inžinierstva, Katedra krízového manažmentu, Žilinská univerzita v Žiline, ul. 1 mája 32, 010 26 Žilina, e-mail: Milos.Ondrusek@fsi.utc.sk

² Andrej Markovič, Ing., Fakulta medzinárodných vzťahov, Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie, Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolnozemska cesta 1 852 35 Bratislava, Andrej.Markovic@ictpartner.sk

Argumentom pre prvý prístup je, že prostriedky investované v rozvinutom regióne prinášajú mnohonásobne vyšší prínos oproti prostriedkom, ktoré sa investujú v zaostalých regiónoch.

Argumentom pre druhý prístup k rozvoju ekonomického systému je, že „silu reťaze určuje jej najslabšie ohnisko“.

S prihliadnutím na súčasný svetový hospodársky vývoj sa ako šťastnejšia javí alternatíva budovania viacerých relatívne nezávislých, pritom ale funkčne prepojených, centier hospodárskeho rozvoja, v intenciách zabezpečenia rovnomerného sociálno-ekonomického rozvoja, garantujúceho ekonomickú, politickú sociálnu a bezpečnostnú stabilitu, spolu s ochrannými mechanizmami proti reťazovým reakciám, či prípadnému domino efektu vznikajúcemu v súčasnej svetovej ekonomike v prípade existencie krízových stavov v niektorej z hlavných ekonomík svetového ekonomického systému.

V princípe ide teda o problém navodenia dynamickej rovnováhy budovania a pôsobenia primeraného počtu rovnomerne rozmiestnených centier moci a kapitálu ako akceleratorov sociálno-ekonomického rozvoja.

Korene problému nerovnovážneho politicko-ekonomicko - bezpečnostného vývoja svetového hospodárstva možno hľadať už v období kolonializmu a priemyselnej revolúcie. To síce viedlo k vytvoreniu svetovej ekonomiky. Tá však bola ekonomikou nerovnocenných partnerov, kde sa na jednej strane formovala skupina nadradených krajín (najmä Anglicko, Francúzsko, ktoré mali vedecko-technický a technologický náskok oproti krajinám podriadeným, ktoré boli využívané ako zdroj prírodných surovín, drahých kovov a lacnej práce. Dominancia európskych krajín v oblasti vedy a výskumu sa preniesla i do dominancie ekonomickej, politickej i vojenskej, a to i v teritóriách, ktoré sa do svetovej ekonomiky zapájali v neskoršom období (napr. Japonsko).

Za ďalší medzník možno považovať narušenie rovnováhy medzinárodných vzťahov vplyvom rozpadu Sovietskeho Zväzu a celého komunistického bloku. Transformácia sveta z bipolárneho na unipolárny s výhradným mocenským postavením USA, ako globálneho predátora, viedla k destabilizácii bezpečnostnej a politickej rovnováhy medzinárodných vzťahov navodenej po Druhej svetovej vojne. Na druhej strane však podporila procesy hospodárskej a politickej integrácie v Európe a Ázii.

Je zrejmé, že globalizačné procesy nastali najmä vďaka rozmachu liberalizmu a neoliberalizmu vo svetovom ekonomickom systéme. Zmyslom týchto tendencií je odstrániť bariéry voľného pohybu tovarov a služieb, kapitálu a práce. Čo samo o sebe nie je zlá idea, ktorá môže výrazne napomôcť svetovému rozvoju. Za ňou však treba hľadať zámyery vyspelých krajín o rozšírenie trhových teritórií na celosvetové hľadisko, nie kvôli podpore rovnomerného trvalo udržateľného rozvoja, ale kvôli získavaniu nových zdrojov a odbytových kapacít pre vyspelé ekonomiky.

Problémom sa v tomto svetle javí základný princíp liberálnej ekonomie, ktorý predpokladá takú trhovú súťaž, v ktorej silní zosilnejú a slabí zahynú, lebo nebudú schopní prispôbiť sa konkurencii. Tento princíp môžeme nájsť i v prírode. Je známy ako princíp prirodzeného výberu, kde silnejší požírajú slabších a zmyslom je, aby prežil najsilnejší subjekt, ktorý je zárukou ďalšieho rozvoja.

Problematickou je najmä podmienka dokonalého konkurenčného prostredia, ktorá v objektívnej realite prakticky nikdy nenastane. Ďalším úskalím je skutočnosť, že liberálna koncepcia nikdy nebude mať šancu na dokonalé aplikovanie svojich zámerov, lebo „požíraní“ sa vzbúria, čo má za následok revolúciu a zmenu nastavenia ekonomického systému skôr, ako by sa mohli v plnej miere prejavíť ozdravné účinky liberalizmu.

Dá sa povedať, že globalizačné tendencie sú prospešné a nevyhnutné vyústenie medzinárodného ekonomického vývoja. Problém je ale v nastavení globalizačného mechanizmu, ktorý z bohatých robí bohatších a z chudobných chudobnejších. Ide teda o globalizáciu na úkor niekoho a pre niekoho, ale určite nie pre všetkých rovnocenne.

Problém je skrytý v redistribučnom mechanizme príjmov z globalizácie. Tento spôsobuje zvyšovanie sociálno-ekonomických disparít v zmysle bohatnutia bohatých krajín a vyčerpávania zdrojov z chudobných krajín.

To samotné je brzdou rovnomerného regionálneho rozvoja.

Kritickým je fakt, že pri zohľadnení globálneho pohľadu, vyčerpanie zdrojov v chudobných ekonomikách nemožno vnímať ako „dobrý obchod“ alebo zbohatnutie bohatých krajín, lebo zdroje sa mŕňajú z jedného spoločného globálneho priestoru a pre všetkých sú obmedzené. Prospešné by bolo internalizovať náklady na obnovu prírodných a surovinových zdrojov do ich cien. Táto zložka by mohla

služiť ako stimul pre rozvoj dotknutej oblasti, ktorá prichádza o svoje prírodné bohatstvo.

Tu opäť vystupuje do popredia fenomén globálnej zodpovednosti a riadenia, ktoré by malo zohľadňovať i budúce potreby zúčastnených spoluaktérov globalizácie v dlhodobom horizonte. Opäť sa dostávam k otázke prerozdelených mechanizmov.

Z načrtnutého vyplýva, že globalizácia v súčasnom stave nie je globalizáciou v pravom slova zmysle. Na vývoji svetového ekonomického systému možno vidieť absenciu systémového prístupu.

Súčasnosť prináša len priestor „spoločné teritórium obchodné zvyklosti a prístupnosť zdrojov“ pre skutočnú globalizáciu a ovplyvňovanie svetového ekonomického systému z globálneho hľadiska v prospech všetkých nie len vyspelých ekonomík. Problém teda nie je skrytý v samotnej globalizácii, ale v absencii globálneho manažmentu rovnomerného a udržateľného rozvoja.

MEDZINÁRODNÁ MIGRÁCIA AKO ODOZVA NA DISPARITY V SOCIÁLNO-EKONOMICKOM ROZVOJI SVETOVÝCH REGIÓNOV

Fenomén medzinárodnej migrácie sprevádza vývoj ľudskej spoločnosti už od nepamäti. S trochou nadhľadu sa dá povedať, že medzinárodná migrácia existuje už od prvopočiatkov uplatňovania si teritoriálnych nárokov človekom. Pri značnej miere zjednodušenia môžeme medzinárodnú migráciu definovať ako určitý druh priestorovej mobility populácie, ktorej kľúčovým atribútom je cezhraničný pohyb osôb s úmyslom usadiť sa v druhej krajine na určité obdobie [1,2,3,4].

Podľa Medzinárodnej organizácie pre migráciu sa za zahraničnú migráciu považuje „pohyb osoby alebo skupiny osôb z jednej geografickej jednotky do druhej cez administratívnu či politickú hranicu s cieľom usadiť sa definitívne alebo prechodne na mieste inom, ako je miesto pôvodu osoby“ [5,6]

S jednoduchšou definíciou medzinárodnej migrácie sa stretávame v dokumentoch Organizácie pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj. Podľa nej migrantom je osoba, ktorá

na základe skupiny premenných faktorov, ktoré vytláčajú migrantov z krajiny a naopak, skupiny faktorov, ktoré migrantov do danej krajiny priťahujú. (tzv. Push a Pull faktory)

mení krajinu svojho trvalého, prípadne obvyklého pobytu [7].

Z uvedených definícií je zrejmé, že dôležitou črtou migračného pohybu je prechod cez hranice, to znamená do odlišných sociálno-ekonomických, nábožensko-politických, prípadne ekologických či bezpečnostných podmienok.

Je možné povedať, že migranti sú úmyselne či neúmyselne konfrontovaní s odlišnosťami v hodnotovom, kultúrnom, jazykovom, ekonomickom, politickom, bezpečnostnom a prírodnom prostredí v cieľovej krajine oproti krajine pôvodu.

Dôležitosť skúmania migračných pohybov spočíva v možnej masovosti a multidimenzionalnej povahe ich účinkov na takmer každú zložku spoločnosti v zdrojovej i cieľovej krajine migrácie.

Práve pre široký rozsah dopadov medzinárodnej migrácie je dôležité skúmať motívy a podmienky vzniku medzinárodnej migrácie, spolu s jej následnými prejavmi a dopadmi. Prehľadujúce sa poznanie zákonitostí vzniku a vývinovej dynamiky priebehu migračných pohybov potom umožňuje zefektívniť migračný manažment, ako súčasť krízového manažmentu v intenciách dosahovania želaného objemu, smeru, rodovej a kvalifikačnej štruktúry migračných tokov, tak aby pozitívne účinky migračných pohybov prevládali nad negatívami, ktoré so sebou prinášajú.

Za zakladateľa moderného výskumu medzinárodnej migrácie je možné považovať E. G. Ravensteina, ktorý vo svojej práci dokázal, že medzinárodná migrácia je zapríčinená ekonomickým rastom a rozvojom. Sformuloval 2 zákony migrácie:

1. medzinárodná migrácia vzrastá priamoúmerne ekonomickému rastu a rozvoju priemyslu, obchodu a dopravy,
2. za hlavné príčiny migrácie považoval ekonomické motívy. [8]

Ďalším, aj v súčasnosti široko akceptovaným modelom medzinárodnej migrácie je model Evereta Leea [9] ktorý vypracoval všeobecnú teóriu medzinárodnej migrácie a načrtnol schému, kde vysvetľuje medzinárodnú migráciu medzi dvoma krajinami

Push faktory sú sily, ktoré vytláčajú obyvateľov z krajiny pôvodu a prispievajú k rozhodnutiu emigrovať z krajiny pôvodu. Pull faktory sú faktory, ktoré priťahujú migrantov do cieľovej krajiny a spôsobujú teda imigráciu do cieľovej krajiny. Push a pull faktory sú zväčša

protipólne. Napr. push faktor nedostatok pracovných príležitostí na vidieku, je protipólom k pull faktoru veľa voľných pracovných miest mestách.

Tento model push a pull faktorov sa od Revenstejnovho náhľadu na migráciu odlišuje najmä tým, že zohľadňuje aj iné, ako len ekonomické premenné (ako napr. vzdelanie, zdravotnú starostlivosť, politické práva atď.). Model push a pull faktorov je dodnes obľúbeným a aplikovateľným najmä pre jeho variabilitu. Pri bližšom pohľade na push a pull faktory je možné sa stotožniť s názorom, že „push a pull faktory sú vytvárané prevažne :

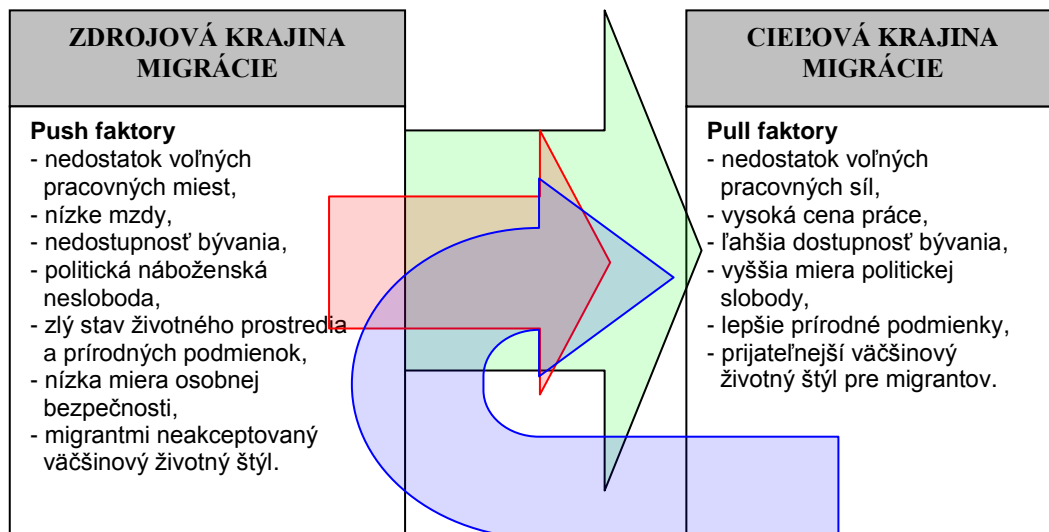
1. „populačným tlakom v rurálnych oblastiach, čo vytvára mathusiansky tlak na poľnohospodárske zdroje a vytláča ľudí z rurálnych oblastí

2. ekonomickými podmienkami, ktoré sú vytvorené prevažne externými premennými a priťahujú ľudí do miest.“[10]

Vývojom teórie medzinárodnej migrácie potom postupne rozširovali svoj záber i na sociálne a ekologické faktory. Posunom bolo i akceptovanie nového náhľadu na medzinárodnú migráciu, ako na jav nie len ekonomický, alebo sociálny, ale na jav sociálno-ekonomický s prihliadnutím na existenciu migrantských sietí.

Push faktory: negatívne odchýlky v úrovni uspokojovania kľúčových potrieb migrantov v zdrojových krajinách migrácie v porovnaní s úrovňou možného alebo predpokladaného uspokojenia predmetných potrieb migrantov v cieľovej krajine migrácie Push faktory majú v sebe emigračný potenciál v smere zo zdrojovej krajiny migrácie

Pull faktory: možné alebo predpokladané pozitívne odchýlky reálneho uspokojenia kľúčových potrieb migrantov v cieľovej krajine oproti reálnemu uspokojeniu kľúčových potrieb migrantov v zdrojových krajinách migrácie Pull faktory majú v sebe imigračný potenciál v smere do cieľovej krajiny migrácie

obr. č.1:Možné zobrazenie pôsobenia Push a Pull faktorov zostrojené autormi na základe teórie Push a Pull faktorov

Predchádzajúca schéma znázorňuje pôsobenie Push a Pull faktorov v zásade je možné rozložiť pôsobenie Push a Pull faktorov do dvoch pohybov v rovnakom smere. Teda

Push faktory sa nachádzajú v zdrojovej krajine migrácie pôsobia v smere vytlačania migrantov z domovskej krajiny Pull faktory sa nachádzajú cieľovej krajine migrácie ale pôsobia vďaka

informáciám už v zdrojovej krajine migrácie v smere priťahovania migrantov do cieľovej krajiny migrácie. Zjednodušene by bolo možné znázorniť pôsobenie push a pull faktorov jednosmernou šípkou zo zdrojovej krajiny migrácie do cieľovej krajiny migrácie. V skutočnosti však ide o synergický efekt pôsobenia dvoch druhov rôznych faktorov s jedným smerom pôsobenia ale s rôznymi zdrojmi tohto pôsobenia.

Existuje teda viacero náhľadov na problematiku medzinárodnej migrácie, ktoré sa

Na základe toho možno príčinu väčšiny migračných pohybov hľadať vo výrazných rozdieloch sociálno-ekonomického rozvoja a dosahovanej, alebo predpokladanej dosiahnutej úrovne kvality života.

Je však potrebné podotknúť, že tieto rozdiely nie sú jediným determinantom migračných pohybov. Pre priebeh medzinárodnej migrácie sú nevyhnuté isté predpoklady a prostriedky, vďaka ktorým sa migračný pohyb môže zrealizovať. Ide najmä o materiálne a finančné prostriedky a v neposlednom rade i informácie, ktoré dovoľujú potenciálnym emigrantom zvažovať prínosy a riziká predpokladaného pohybu a uľahčujú im začleňovanie sa do spoločnosti v cieľovej krajine migrácie.

Práve nezvažovanie nutnosti prostriedkov migrácie viedlo k ustáleniu niekoľkých mýtov o medzinárodnej migrácii.

Na tomto mieste sú podchytené niektoré mýty o migrácii, s ktorými sa nanešťastie možno stretnúť aj v odbornej literatúre.

- Mýtus o imobilných roľníkoch alebo zamestnancoch v agrárnom sektore. Častokrát sa prezentuje tvrdenie, že migrácia v preindustriálnych a v tradičných spoločnostiach bola limitovaná. Výskumy ukázali na historickej skúsenosti Európy a Japonska, alebo v súčasnosti
 - z rurálnych oblastí do urbanizovaných oblastí reprezentuje dominantný typ migrácie v rozvíjajúcich sa krajinách. Toto tvrdenie môže byť pravdivé, ale len pri splnení určitých predpokladov. Všeobecné migračné toky z rurálnych do urbánnych oblastí predstavujú relatívne malú časť v porovnaní s tokmi migrantov v rámci rurálneho alebo urbánneho sektora.
 - Častokrát zaužívaný je aj názor, že migrácia je principiálnym komponentom urbánneho rastu v rozvíjajúcich sa krajinách. V niektorých prípadoch to naozaj môže platiť, avšak oveľa častejšie prirodzený prírastok a rozširovanie hraníc urbánnych

od seba odlišujú rozdielnou mierou akcentácie vybraných migračných činiteľov.

Základom migračných pohybov zostáva neuspokojenie vybraných potrieb migrantov v zdrojovej krajine a vyhliadky na ich uspokojenie, alebo vyššie uspokojenie v cieľovej krajine.

Je teda možné stotožniť príčiny migrácie s diferencovanou schopnosťou jednotlivých ekonomík uspokojiť vybrané špecifické potreby potenciálnych emigrantov a imigrantov

v rozvíjajúcich sa rurálnych spoločnostiach, že spoločnosti poľnohospodárov sa vyznačujú a vždy sa vyznačovali vysokou mobilitou.

- Druhým častým mýtom je mýtus o najchudobnejších migrantoch. Nezriedka sa môžeme stretnúť s názorom, že sú to práve najchudobnejší z najchudobnejších, ktorí migrujú. Pravdou však je, že prvotným predpokladom úspešnej migrácie sú najmä informácie o situácii v cieľovej krajine, o spoločenskom systéme, imigračnej politike, trhu práce, možnostiach ubytovania, ako, kade a kedy je vhodné migrovať a samozrejme, peňažné a materiálne prostriedky potrebné na uskutočnenie migrácie. V skutočnosti teda na počiatku migračných vln neemigrujú najchudobnejšie vrstvy obyvateľstva, ale tí, ktorí „si to môžu dovoliť“ a majú informácie o podmienkach v danej krajine. Je dokázané, že bohatšie skupiny obyvateľov migrujú na väčšie vzdialenosti a častejšie ako chudobní. Dôležitým dôsledkom tohto poznania je fakt, že samotné zdvihnutie životnej úrovne chudobných skupín populácie, „spravenie chudobných bohatšími“, ešte nemusí vo všeobecnosti viesť k nižšej migrácii.
- Ďalším, nie vždy pravdivým tvrdením v súvislosti s migráciou je tvrdenie, že pohyb oblastí sú oveľa signifikantnejšími komponentmi urbánneho rastu.
- V neposlednom rade je možné sa stretnúť s tvrdením, že migrácia, či už interná, externá, alebo medzinárodná, je jednoduchý pohyb z krajiny pôvodu do cieľovej krajiny migrácie. V niektorých prípadoch to tak naozaj môže byť. Oveľa častejšie však migrácia pozostáva z komplexu sekvenčných pohybov, ktoré môžu v sebe obsahovať viacero cieľov a tiež pravidelný kontakt s domovskou krajinou, čo môže viesť aj k remigrácii, a teda k návratu do domovskej krajiny. [11]

V krátkosti môžeme rozdeliť príčiny medzinárodnej migrácie na sociálno-ekonomické, politicko-bezpečnostné, kultúrne a ekologické. Pričom katalyzátorom migračných pohybov sú veľké rozdiely v spomínaných oblastiach medzi krajinami pôvodu a cieľovými krajinami, avšak iba za predpokladu dostupnosti informácií a peňažných a materiálnych prostriedkov na uskutočnenie migrácie v krajinách pôvodu.

Tabuľka č. 1: Základné úrovne príčin medzinárodnej migrácie

Mikroúroveň	Mezoúroveň	Makroúroveň
<i>Jedinec a jeho hodnoty, želania a očakávania</i>	<i>Komunity a sociálne siete</i>	<i>Celospoločenské, národné, regionálne a lokálne faktory</i>
individuálne hodnoty a očakávania - skvalitnenie a zabezpečenie prežitia, majetku, postavenia, životného štýlu, podpory, nezávislosti, vzťahov a morálky	sociálne väzby rodina, domácnosť, priatelia, sprostredkovatelia symbolické väzby -príbuzenské, etnické, národnostné, politické a náboženské organizácie a komunity	Ekonomika -rozdiely v príjmoch -rozdiely v miere zamestnanosti Politika -oficiálne usmerňovanie a manažment mobility -politické represie, etnické, národnostné a náboženské konflikty Kultúrne zázemie -prevládajúce normy a tradície Populačné faktory -populačný rast Ekológia -dostupnosť ornej pôdy, vody -technologická úroveň

zdroj:[12]

DOPADY MIGRÁCIE

Pri hodnotení účinkov migrácie je nevyhnuté brať do úvahy charakter migrácie (legálna, nelegálna, nútená, dobrovoľná,

ekonomická, neekonomická) a rozčleniť účinky na zdrojovú a cieľovú krajinu a v neposlednom rade i na samotných migrantov. Takisto je dôležité rozlišovať medzi jednotlivými úrovňami, na ktorých sa medzinárodná migrácia prejavuje. Dôležitým sa javí i faktor prepojenia dosahu individuálnych dopadov medzinárodnej migrácie na makrosociálne skupiny.

Na mikroúrovni medzi najväčšie výhody migrácie patria: získanie výhodnejšieho zamestnania, väčší príjem, nadobudnutie nových zručností a vedomostí, kontakty s novými ľuďmi a kultúrami. Za nevýhody emigrácie možno považovať najmä: prerušenie kariérneho postupu, strata pracovných zručností, prejavy rasizmu, nutnosť vykonávať častokrát nekvalifikovanú prácu, sociálna a kultúrna exklúzia, horšie životné podmienky a sťaženie alebo celkové prerušenie rodinných väzieb.

Na úrovni podnikov za najväčšie výhody medzinárodnej migrácie možno považovať: lacnejšiu pracovnú silu, nové skúsenosti a zručnosti migrantskej pracovnej sily, zväčšenie trhu v prípade prílevu imigrantov, nové podnikateľské príležitosti pri zabezpečovaní špecifických migrantských potrieb (napr. výroba a predaj výrobkov a poskytovanie služieb, ktoré migranti sú zvyknutí mať v domovskej krajine a v cieľovej krajine sa nevyrábajú, neposkytujú).

Za nevýhody možno považovať odlev pracovnej sily do krajín s vyššími mzdami čo vytvára tlak na rast mzdových nákladov, strata kvalifikovanej pracovnej sily, problémy so štruktúrou a schopnosťami migrantskej pracovnej sily, ako i možný rast sociálneho napätia a konfliktov vplyvom stretu domácej a migrantskej časti pracovnej sily, zvýšená fluktuácia migrantskej pracovnej sily.

Z pohľadu štátu medzinárodná migrácia vo väčšom meradle najčastejšie so sebou prináša tieto nevýhody: strata vysokokvalifikovanej pracovnej sily, odlev peňažných prostriedkov vo forme remitencií, zhoršovanie demografických proporcií populácie, rast sociálnej nerovnosti, vznik sociálneho napätia a sociálnej a kultúrnej exklúzie, potenciálna strata produktu, ktorý mohli vyrobiť a daní, ktoré mohli emigranti odvieť do štátneho rozpočtu, oneskorenie modernizácie ekonomiky a zavádzania nových technológií.

Medzi výhody možno zaradiť: prílev remitencií, zníženie nezamestnanosti, úspora výdavkov na sociálnu ochranu a starostlivosť v prípade, že ekonomika nie je schopná emigrujúcim poskytnúť adekvátne pracovné miesta,

zlepšenie demografickej štruktúry populácie, vyšší HDP, príjmy zo spotreby a investícií a tak isto i z daní prisťahovalcov.

Pri podrobnejšom pohľade je zrejmé, že jednotlivé výhody a nevýhody sa javia ako kladné, a záporné prejavy migrácie v závislosti od toho či ide o emigráciu alebo imigráciu a či sa účinky týkajú zdrojovej alebo cieľovej krajiny. Pri zovšeobecnení je možné tvrdiť, že medzinárodná migrácia pozitívne vplyva na rast HDP za dotknuté územie, ako celok a v zásade pôsobí v smere zmenšovania mzdových rozdielov v zdrojovej a cieľovej krajine migrácie.

Tieto účinky sú dané tým, že pri medzinárodnej migrácii dochádza k lepšiemu alokovaniu práce ako výrobného faktora a optimalizácii jej ceny (mzdy).

Dôležité je i rozlíšenie dobrovoľnej migrácie od nútenej, ale najmä rozlíšenie legálnej a nelegálnej migrácie. Legálna migrácia je uskutočňovaná oficiálnymi migračnými kanálmi v súlade so záujmami zúčastnených krajín, a je teda ľahšie sledovateľná a tiež predikovateľná. Naproti tomu nelegálna migrácia sa deje neoficiálne, pomocou nelegálnych migračných sprostredkovateľov, a je súčasťou šedej a čiernej ekonomiky. Ako taká je zdrojom viacerých negatívnych javov a je takmer nepredikovateľná. V princípe platí, že je lepšie posilniť boj s nelegálnou migráciou a vytvárať podmienky pre zvyšovanie podielu legálnej a ekonomicky prospešnej migrácie.

S komplikovanosťou migračných procesov a ich dôsledkov sa vo veľkej miere musí zaoberať i krízový manažment, či už na úrovni podnikov alebo na úrovni štátnych orgánov a neziskových organizácií. Táto nutnosť je daná najmä širokým spektrom prejavov a dôsledkov medzinárodnej migrácie, ktoré majú multidimenzionálny, a transgeneračný charakter.

Zaujímavou sa s pohľadu krízového manažmentu javí skutočnosť, že migrácia v jednej krajine vystupuje ako odpoveď alebo prispôsobenie sa migrantov nepriaznivej situácii, prípadne kríze, a v cieľovej krajine môže túto krízu sama vyvolať, teda môže byť zdrojovou príčinou krízy (napr. eskaláciou sociálneho napätia, či tlakom na systémy sociálnej ochrany a sociálneho zabezpečenia). Z istého uhla pohľadu v strednodobom horizonte predstavuje možná živelná medzinárodná migrácia na celosvetovej úrovni jedno z najväčších nevojenských rizík a bezpečnostný problém.

Otázkou ostáva, či vytvárať isté „pevnosti prosperity“, ktoré budú vyzbrojené dostatočne na to, aby odolali náhlym rozsiahlym migračným vlnám a prísne selektívnou migračnou politikou ťažili ľudský kapitál z menej rozvinutých regiónov sveta. Prípadne, prevziať globálnu zodpovednosť a v rámci možností jednotlivých rozvinutých svetových regiónov prispievať k vyrovnávaniu regionálnych disparít v sociálno-ekonomickom rozvoji. Tým by sa eliminovali riziká rozsiahlej živelnej migrácie, ktorá by mohla viesť, buď k destabilizácii svetového systému, alebo k veľkým obetiam na ľudských životoch.

Ďalším významným aspektom medzinárodnej migrácie je aspekt politický. Medzinárodná migrácia ako cezhraničný a transgeneračný fenomén, ktorý má vplyv na všetkých úrovniach dotknutých spoločností, predstavuje v poslednom období významnú tému politických debát.

Koncom deväťdesiatych rokov 20. storočia a začiatkom 21. storočia je možné zaznamenať rast vplyvu medzinárodnej migrácie ako politicky výnosnej a páľčivej témy. Ako dôkaz tohto vývoja možno spomenúť rast vplyvu nacionálnych strán v politických systémoch vyspelých krajín, známe nepokoje vo Francúzsku, Nemecku, a rast politického vplyvu nacionálnej strany vo Švajčiarsku. Príkladom je i rast počtu voličských preferencií nacionálnych strán v ostatných európskych krajinách.

Načrtnuté javy dávajú za pravdu tvrdeniu o tom, že medzinárodná migrácia je v súčasnosti fenomén, ktorý, niekedy až kľúčovým spôsobom, ovplyvňuje systémy verejnej voľby v dotknutých krajinách. A to nielen v intenciách prevencie negatívnym efektom migrácie na domovskú alebo cieľovú krajinu, ale i v prípade, ak ide o presadzovanie jej pozitívnych vplyvov (napr. masívna podpora imigrácie v západoeurópskych ekonomikách v období 1961-1973).

Nemenej dôležitým aspektom medzinárodnej migrácie je aspekt socio-kultúrny, pri ktorom medzinárodná migrácia vystupuje ako katalyzátor jednak vzájomného obohacovania sa a ovplyvňovania nielen individuálnych migrantov, ale nezriedka i celých kultúr. Tieto procesy môžu byť pri vzájomnej akceptácii hodnôt a vzorcov správania sa migrantskej a väčšinovej časti populácie v dotknutých krajinách veľmi prospešné. Často však do popredia vyvstáva otázka vzájomnej kompatibility a rozpornosti hodnôt, ktorá môže viesť k exklúzii a nepokojom. Dôležitou sa javí otázka jasného určenia a prijatia platnosti

noriam väčšiny spoločnosti pri súčasnom nepotláčaní unikátnosti migrantských kultúr.

Je dôležité zákonne ustanoviť kľúčové hodnoty väčšiny domovskej spoločnosti a oboznámiť s nimi migrantov ešte pred umožnením vstupu na teritórium imigračnej krajiny tak, aby každý, kto má úmysel usídlieť sa v danej krajine jasne vedel, čo ho čaká a aké normy a vzorce správania a hodnoty musí prijať za svoje, stotožniť sa s nimi a čo všetko z jeho pôvodnej kultúry je v danej krajine akceptované, prípadne čoho sa bude musieť v danej krajine vzdať.

Ak by dané krajiny jasne deklarovali kľúčové hodnoty a striktné vyžadovali ich dodržiavanie, mohli by sa migranti lepšie rozhodnúť, či im daná krajina vyhovuje alebo nie, a či sú schopní a ochotní sa prispôbiť jej hodnotám a právnym normám. Príkladom nedostatočnej akcentácie socio-kultúrneho rozmeru medzinárodnej migrácie je súčasný vývoj sveta, kde sa otvorene na vedeckých fórach i v politických diskusiách hovorí o konflikte kultúr. Tento konflikt kultúr nebezpečne postihuje najmä západnú Európu, ktorá v povojnovom období prosperity brala viac do úvahy ekonomické výhody z vykrývania nedostatku pracovných síl na domácich trhoch práce masívnou podporou imigrácie z nekresťanských regiónov bez dôkladného zváženia dôsledkov v oblasti socio-kultúrnej kohézie.

VÝVOJ VYBRANÝCH POPULAČNÝCH UKAZOVATEĽOV AKO IMPULZ RASTU VÁHY A POTREBY INTENZIFIKÁCIE MIGRAČNÝCH PROCESOV

Na nasledujúcom grafe môžeme vidieť vývoj podielu 65 a viac rokov starých ľudí na celkovej populácii v jednotlivých svetových regiónoch. Pri pohľade na graf najzreteľnejšou charakteristikou je výrazne vyšší podiel ľudí nad 65 rokov v populácii Európy a zvlášť Európskej únie oproti ostatným svetovým regiónom.

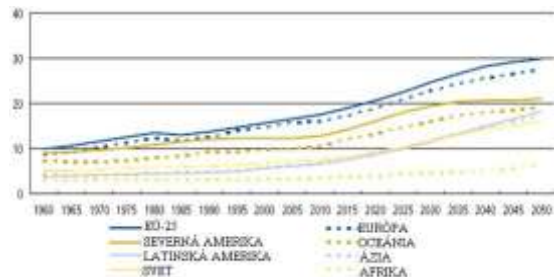
V kontraste s vývojom populačných proporcií v Európe sa javí byť vývoj v Afrike.

Ak za deliacu čiaru zoberieme krivku celosvetového vývoja percentuálneho zastúpenia vybranej vekovej skupiny 65 a viac ročných obyvateľov na celkovej populácii, potom zistíme, že regióny s nadpriemerným sklonom k starnutiu populácie sú Európa (hlavne EÚ), Severná Amerika a Oceánia. Naopak, regióny s podpriemerným ukazovateľom sklonu k starnutiu populácie sú Latinská Amerika, Ázia a Afrika.

Zdroj: [13]

Daný stav v širšom ponímaní determinuje aj migračné trasy vo svetovom systéme, a teda i emigračno imigračný potenciál a potreby vybraných svetových regiónov.

To značí, že regióny s nadpriemerným sklonom k starnutiu populácie sa budú musieť vysporiadať s nevyhnutnými zmenami v systémoch sociálneho zabezpečenia, zmenami vo vzorcoch prežívania pracovného a voľného času, problémami na pracovných trhoch v zmysle nedostatku pracovnej sily, ako

Graf č. 1: Proporcie populácie 65 a viac ročných obyvateľov vo vybraných svetových regiónoch. (% z celkovej populácie)

i s možným poklesom hospodárskeho rastu. Predpokladom zmiernenia negatívnych dôsledkov starnutia v týchto regiónoch je okrem podpory rodinnej politiky a zmien v pracovnoprávnej legislatíve, v zmysle zvyšovania odchodového veku do dôchodku, aj podpora imigrácie do týchto regiónov. Vývoj spomínaných regiónov má v sebe zakomponovanú výraznú potrebu prílevu populácie z ostatných regiónov sveta, a teda silný imigračný potenciál.

Naopak regióny, v ktorých je vývoj zastúpenia ľudí nad 65 rokov na celkovej populácii pod priemerným svetovým ukazovateľom majú silne emigračný potenciál. Ak si k tomu uvedomíme aj ekonomickú silu a životné podmienky v ekonomikách regiónov s vývojom podielu starých ľudí nad a pod deliacou krivkou priemernej svetovej hodnoty tohto ukazovateľa, narazíme vo väčšine prípadov na značné disparity. Tieto rozdiely v sociálno-ekonomickom vývoji spomínaných svetových regiónov, spolu s rozdielmi v populačnom vývoji majú silne promigračné impulzy a účinky.

Na dokreslenie načrtnutého vývoja slúži aj nasledujúci graf, ktorý zachytáva vývoj miery závislosti ekonomiky na starých ľuďoch. Ide vlastne o ukazovateľ, ktorý zachytáva vzťah medzi starými ľuďmi, ktorí sú ekonomicky neaktívni (rátajú sa tu obyvatelia nad 65 rokov) a ekonomicky aktívnymi obyvateľmi (15-

64rokov). V istom zmysle je možné spomenutý ukazovateľ vnímať i ako indikátor zdravia sociálno-ekonomického systému predmetného územia, ktorý by mal byť schopný zabezpečiť si z vlastných zdrojov dostatočný počet aktívnej pracovnej sily pre svoj dlhodobý udržateľný rozvoj.

Graf č. 2: Miera závislosti na starých ľuďoch

(v %)

Zdroj: [13]

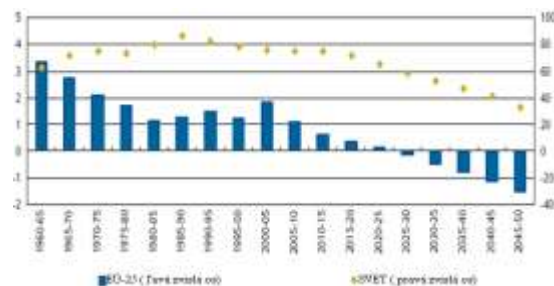
Z grafu č. 2 možno vyvodit' podobné závery ako z predchádzajúceho grafu. Môžeme vypočítavať všeobecne rastúci trend miery závislosti ekonomiky na starých ľuďoch, čo implikuje rozsiahle dôsledky pre pracovné trhy, ako i systémy sociálneho zabezpečenia.

Pri porovnávaní vývoja ukazovateľa miery závislosti ekonomiky na starých ľuďoch sa ako alarmujúci javí fakt, že pri súčasnom predpokladanom vývoji sa do roku 2035 dostanú nad hranicu svetového priemeru už aj niektoré regióny s tradične podpriemernými hodnotami, ako ukazovateľa podielu 65 a viac ročných obyvateľov na celkovej populácii, tak i ukazovateľa závislosti ekonomiky na starších ľuďoch. Jediným makroregiónom, s dlhodobou podpriemerným vývojom spomínaných ukazovateľov je Afrika, ktorá sa tak stane v blízkej budúcnosti jediným spomaľovačom starnutia svetovej populácie. Pri konštatovaní tohto faktu je dôležité si uvedomiť diferenciu v životnej úrovni, prírodných a politických podmienkach, ktorá zadáva predpoklady pre rozsiahle migračné vlny do starnúcich regiónov sveta.

Okrem vývoja absolútneho počtu obyvateľov je dôležité analyzovať vekové a rodové zloženie populácie, ktoré majú silný vplyv na ekonomický vývoj a udržateľnosť systémov sociálneho zabezpečenia.

Graf č. 3: Populačná zmena

(priemerná ročná zmena , v miliónoch obyvateľov)

Zdroj: [13]

Ako vidieť z grafu, na základe súčasných odhadov vývoja populácie už od roku 2025 bude dochádzať k negatívnemu populačnému prírastku v rámci EÚ, čo vytvára potrebu, buď zmeny životného štýlu (zvýšenie podpory rodiny), alebo dynamizácie podpory migrácie, čo zasa vytvára požiadavku zvládnutia aktívneho migračného manažmentu a reformy sociálnych systémov.

Na podporu tohto tvrdenia rastu imigračného tlaku i potrieb do vyspelých a ekonomicky rozvinutých regiónov svetového hospodárstva je uvedená nasledujúca tabuľka.

Tabuľka č. 2: Populačná projekcia EÚ
(k 1. januáru, v miliónoch obyvateľov)

	2010	2030	2040	2050
EÚ-25	464,1	469,4	463,0	449,8
EÚ-15	390,7	398,7	394,6	384,4
Eurozóna	315,1	318,9	314,3	304,4
Belgicko	10,6	11,0	11,0	10,9
Česká rep.	10,1	9,7	9,3	8,9
Dánsko	5,5	5,6	5,5	5,4
Nemecko	82,8	81,1	78,4	74,6
Estónsko	1,3	1,2	1,2	1,1
Grécko	11,3	11,3	11,1	10,6
Španielsko	44,6	45,4	44,6	42,8
Francúzsko	61,5	65,1	66,0	65,7
Írsko	4,3	5,1	5,3	5,5
Taliansko	58,6	57,1	55,3	52,7
Cyprus	0,8	0,9	1,0	1,0
Lotyšsko	2,2	2,0	1,9	1,9
Litva	3,3	3,1	3,0	2,9
Luxembursko	0,5	0,6	0,6	0,6
Maďarsko	10,0	9,5	9,2	8,9
Malta	0,4	0,5	0,5	0,5
Holandsko	16,7	17,6	17,6	17,4
Rakúsko	8,3	8,5	8,4	8,2
Poľsko	37,8	36,5	35,4	33,7
Portugalsko	10,7	10,7	10,4	10,0
Slovinsko	2,0	2,0	2,0	1,9
Slovensko	5,3	5,2	5,0	4,7
Fínsko	5,3	5,4	5,4	5,2
Švédsko	9,2	9,9	10,1	10,2
Veľká Británia	60,9	64,4	64,7	64,3
Bulharsko	7,4	6,2	5,6	5,1
Rumunsko	21,3	19,2	18,3	17,1

Zdroj: Spracované z údajov z [13]

Z tabuľky vidieť, že pri súčasnom trende vývoja demografických ukazovateľov sa EÚ

bude v najbližších päťdesiatich rokoch borit s úbytkom a starnutím populácie (Výraznejší nárast populácie v odhadoch Eurostatu zaznamená len Francúzsko 5,5 milióna obyvateľov, Veľká Británia 4,4 milióna obyvateľov, Írsko 1,4 milióna obyvateľov, Švédsko 1,2 milióna obyvateľov, Holandsko 1,1 milióna obyvateľov. Naopak, najmarkantnejší úbytok obyvateľov zaznamená Nemecko 8 miliónov obyvateľov, Taliansko 5,5 milióna obyvateľov, za EÚ-25 tento úbytok bude 8,7 milióna obyvateľov a za celú EÚ 27 to bude úbytok až 15, 9 milióna obyvateľov, pričom ale EÚ 15 stratí iba 100 000 obyvateľov.) Tento relatívne nízky úbytok obyvateľstva v EÚ-15 je možné si vysvetliť predpokladanou migráciou do vyspelých krajín západnej Európy práve z ostatných častí EÚ. To však bude mať za následok výraznejšie prejavy starnutia populácie v ostatných krajinách EÚ, ktoré budú trpieť nielen negatívnym demografickým vývojom, ale i rastom imigrácie prevažne mladej časti populácie, čo bude mať zásadný vplyv na pracovné trhy, systémy sociálnej ochrany i potrebu rozvoja migračnej politiky.

Záver

Záverom je možné skonštatovať predpoklady pre rastúci vplyv medzinárodnej migrácie na svetovú sociálno-ekonomickú i politicko-vojenskú stabilitu. Analýza populačných faktorov vybraných svetových regiónov potvrdila rast migračného tlaku v smere z rozvojových ekonomík do starého jadra svetovej ekonomiky systému (Európa, Amerika, atď.). Rovnako tak bola potvrdená zvyšujúca sa opodstatnenosť riadenia medzinárodnej migrácie v kontexte stabilizácie štruktúry a objemu migračných tokov v zmysle zmierňovania negatívneho populačného vývoja v rozvinutých ekonomikách sveta.

Dôležitou sa javí poznámka o nevyhnutnosti akcentácie hodnotovej a kultúrnej kompatibility migrantskej a väčšinovej populácie v intenciách predchádzaniu a zmierňovaniu sociálno-ekonomických rizík a tlakov vyplývajúcich z procesov začleňovania sa migrantov do majoritnej spoločnosti. Potrebným je i boj proti nelegálnej migrácii. Tu je vhodné zintenzívniť používanie nástrojov hospodárskej asistencie, v zmysle predchádzania zdrojových príčin migrácie, priamo v krajinách vzniku migračných pohybov. Na dôvažok je nutné skonštatovať rastúci význam krízového manažmentu vo vzťahu k migračným procesom. Z uvedeného vyplývajú požiadavky na zavedenie aktívneho migračného manažmentu (ktorý by mal byť zo strany rozhodovacích a výkonných inštitúcií súbor logicky, časovo a funkčne po sebe nasledujúcich krokov a opatrení, ktoré monitorovaním súčasného stavu a potrieb spoločnosti, predikovaním budúceho stavu a potrieb spoločnosti a aktívnym pôsobením v intenciách premeny súčasného stavu na stav želaný, v otázkach kvantitatívnych a kvalitatívnych parametrov vývoja medzinárodnej migrácie dokázali permanentne zabezpečovať dynamický súlad medzi potrebným počtom a štruktúrou migrantov a stavom skutočným), i krízového manažmentu, ktorý by si mal vytvoriť účinné nástroje v zmysle aktívneho zabezpečovania schopnosti v maximálnej možnej miere predchádzať vzniku kríz, ktoré by mali za následok masívne prejavy ekonomicky i neekonomicky motivovanej migrácie na jedenej strane a promptne riešiť vzniknuté krízy v zmysle eliminácie ich dôsledkov a navodenia procesov obnovy na strane druhej.

LITERATÚRA

- [1] BAUBÖCK, R. The integration of immigrants, Report for CDMG, Strasbourg : Council of Europe, 1994
- [2] CASTLES, S. International Migration at the Beginning of the Twenty-First Century: Global Trends and issues, International Social Science Journal, 52, No. 165, pp. 269-281. 2000
- [3] EUROSTAT. Push and pull factors of international migration – A comparative report, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2000 161 p.
- [4] MUUS, P. International migration and the European Union, trends and consequences, European Journal on Criminal Policy and Research, 9 No. 1, 2001 ISSN 0928-1371 pp. 31-49

- [5] IOM, World Migration 2003: Managing Migration – Challenges and Responses for People on the Move. Geneva : Medzinárodná organizácia pre migráciu, 2003 350 s. ISBN 92-9068-144-6/1561-5502
- [6] IOM, World Migration 2005: Costs and benefits of international migration. Geneva : Medzinárodná organizácia pre migráciu, 2005 494 s. ISBN 9290682094
- [7] OECD. Trends in International Migration – SOPEMI Annual Report 2003. Paris : Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj, 2004 s. 386 ISBN 9264019448[8]
- [8] RAVENSTEIN, E. G. The laws of migration. Journal of the Statistical Society, 1885 48: s. 167-2279]
- [9] LEE, E. S. A theory of migration, Demography 3 (1) 1966 ISSN 00703370 s. 47-5710]
- [10] WILLIAMSON, E. G. Migration and urbanization.
- [11] In H Chenery and TN Srinivasan (eds) Handbook of development economics, Vol. 1, Amsterdam, Elsevier Science Publishers: 1988 p425-465 pp 872 ISBN-10: 0444703373
- [12] SKELDON, R. Migration & Development a Global perspective. Edinburg : Adison Wesley Longman Limited, 1997. 253 pp ISBN 0-582-23960-5
- [13] Divinský, B. Zahraničná migrácia v Slovenskej republike – Vývojové, trendy, od roku 2000. Bratislava : Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku n. o. 2007. pp 68 v Trenčine, s. 85-91
- [14] EUROPEAN COMMUNITIES. Europe in figures: Eurostat yearbook 2006-07 Luxembourg: Office [14] KRAJČÍK, Daniel.: Ľudský kapitál – význam pre ekonomické napredovanie a konkurencieschopnosť krajiny. In: Zborník z medzinárodnej konferencie Moderné prístupy k riadeniu Ľudských zdrojov, konanej 8.-9. 3. 2007 for Official Publications of the European Communities, 2007. ISBN 92-79-02489-2 pp 393